



## CUPRINS

<b>INTRODUCERE .....</b>	<b>5</b>
<b>CONDIȚIILE ESENȚIALE ALE INSTRUIRII VERBO-VOCALĂ .....</b>	<b>9</b>
<b>NORMELE „METODEI GAFTON” .....</b>	<b>19</b>
<b>REZONATORUL SONULUI LARINGIAN .....</b>	<b>29</b>
<b>FONEMELE LIMBII ROMÂNE .....</b>	<b>32</b>
<b>VOCALELE LIMBII ROMÂNE ȘI LOCUL LOR DE PRONUNȚIE DUPĂ „METODA GAFTON” .....</b>	<b>36</b>
<b>CONSOANELE LIMBII ROMÂNE ȘI METODOLOGIA CORECTĂRII DEFECTELOR DE PRONUNȚIE .....</b>	<b>67</b>
<b>EXERCIȚII PENTRU BUNA ROSTIRE .....</b>	<b>132</b>
<b>TRADUCERILE TEXTELOR CITATE .....</b>	<b>202</b>
<b>BIBLIOGRAFIE .....</b>	<b>217</b>

## VOCALELE LIMBII ROMÂNE ȘI LOCUL LOR DE PRONUNȚIE DUPĂ „METODA GAFTON”

Orice limbă are în inventarul ei cel puțin două vocale. Nu există limbă fără foneme vocale. Spre exemplu, limba spaniolă are 5 vocale: *a, e, i, o, u*; limba engleză distinge 9 foneme vocalice simple: *i, e, æ, ī, ô, ə, u, o, c*; limba franceză are 15 foneme vocalice dintre care 11 sunt orale și 4 nazale. Japoneza are 5 vocale, limba germană are 14 vocale dintre care 7 sunt scurte și 7 lungi.

Cele 7 vocale ale limbii române se clasifică, după locul lor de pronunție, în:

- vocale anterioare sau prepalatale: [e] și [i];
- vocale mediale sau centrale: [î (â)], [a] și [ă];
- vocale posterioare, postpalatale sau velare: [u] și [o].

După gradul de închidere sau de deschidere, adică de apropiere sau de depărtare a celor două maxilare și a mușchiului lingual de palat, vocalele din limba română se împart în:

- vocale deschise: [a]
- vocale semideschise: [o], [ă] și [e]
- vocale închise: [u], [î(â)] și [i].

Trebuie subliniat faptul că rolul limbii în strâmtarea sau în lărgirea canalului bucal e mai important decât rolul maxilarelor. Mai precis, vocalele sunt mai mult sau mai puțin închise sau deschise după gradul de închidere sau de deschidere al canalului format de limbă și palat.

Iosif Popovici a măsurat gradul de deschidere al unor vocale românești. Iată câteva dintre ele: *a* = 15 mm, *e* = 12 mm, *ă* = 11 mm, *i* = 10 mm, *î (â)* = 6 mm.

Cel care a pus bazele teoriei acustice a vocalelor a fost fizicianul german H.L.F. von Helmholtz (1821–1894). În lucrarea sa intitulată „Die Lehre von den Tonempfindungen als physiologische Grundlage für die Theorie der Musik”, publicată în 1863, Helmholtz a arătat că vocalele se disting esențial unele de altele prin timbrul lor, și că acest timbru rezultă din

rezonanțele cavității supraglotice care ia forme diferite pentru fiecare vocală. Aceste forme sunt create prin apropierea sau depărtarea părților anterioară și posterioară ale limbii de anumite zone ale palatului. Fie partea anterioară avansează spre incisivii inferiori, fie se retrage spre vălul palatului. Aceste mișcări se combină și cu cele de jos în sus, sau de sus în jos, respectiv cu apropierea sau depărtarea limbii de palatul dur, realizându-se astfel zonele formantice, sau „clopotele” formantice, fiecare cu parametrii acustici proprii fiecărei vocale în parte.

Vocala este constituită dintr-o grupare de componente armonice situate în anumite intervale de frecvență, și amplificate prin fenomenul de rezonanță. Aceste componente armonice poartă denumirea de *formanți*. Mai pe înțeles, vocala nu e formată dintr-o singură rezonanță sau formant. Timbrul ei se constituie prin reunirea unor tonuri diferite. Altfel spus, în fiecare vocală mai multe rezonanțe se întrunesc pentru a contribui, împreună, la alcătuirea timbrului ei specific.

După Helmholtz formanții sunt armonice ale sunetului fundamental, a cărui intensitate este mai mult sau mai puțin modificată de rezonanță. Aceste armonice, întărite în cavitatea noastră de rezonanță, dau timbrul fiecărei vocale în parte. Prima armonică, cea căreia îi corespunde și frecvența cea mai joasă se numește fundamentală; celelalte armonice au frecvențe egale cu multiplii întregi ai frecvenței fundamentale.

Termenul de „formant” aparține fiziologului german Ludimar Hermann (1838–1914), a cărui *teorie a formanților*, diferită de teoria rezonanței sunetelor vocale aparținând contemporanului său Helmholtz, presupunea că *dans les cavités de la phonation, l'air, excité par le souffle du locuteur, se mettait à vibrer avec une fréquence correspondant aux vibrations propres de chaque cavité. Ces tons (les formants) n'étaient donc plus, comme pour Helmholtz, en dépendance exclusive de la fréquence du ton fondamental* (17) (vezi: Bertil Malmberg, „Les domaines de la phonétique”, pp. 106–107). Deci, conductul faringo-nazo-buco-labial, respectiv cutia noastră de rezonanță, cea care prelucrează și modifică sunetele laringiene, are propria ei rezonanță, care nu este dependentă de sunetele emise de laringe. Asta explică de ce vocalele spuse în șoaptă, vocalele fără voce, deci fără participarea coardelor fonatoare, pot să se distingă între ele. Pentru că, așa cum am afirmat mai sus, formanții fiecărei vocale sunt creați în interiorul cavității de rezonanță, prin împărțirea acestei cavități în două zone, zona anterioară și cea posterioară, cu ajutorul aparatului verbal, respectiv al mușchiului lingual. Aceste zone reprezintă două grupări formante, independente de tonul laringian. „Maximele formante sunt determinate numai de poziția organelor articulatorii și,

practic, nu au nicio influență asupra frecvenței tonului fundamental al vocii” (vezi: Clement Mârza, *Fonetica*, în *Limba română contemporană*, Vol. 1, p. 18). Peste acești formanți se suprapune tonul laringian, creat de contracțiile glotale, transformând întregul proces într-un fenomen acustic extrem de complex.

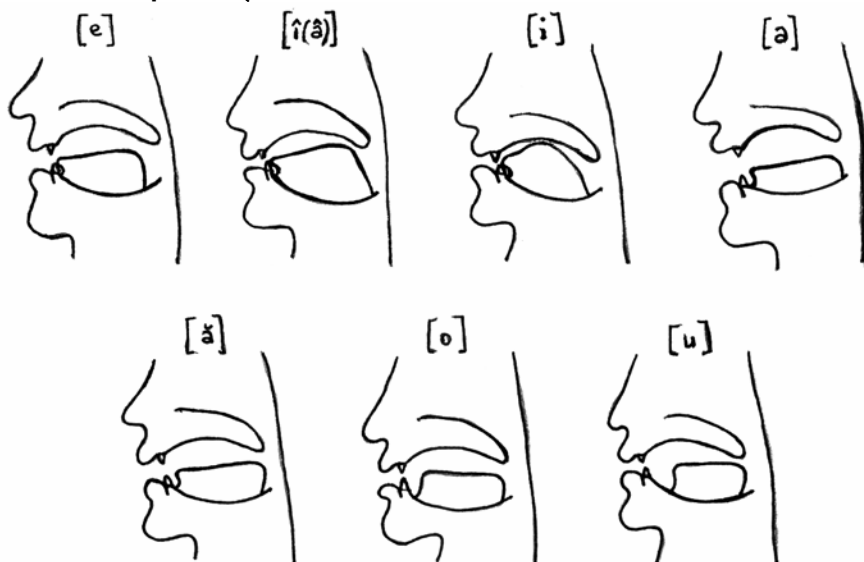
„Vocalele fără voce – spune Andrei Avram în *Cercetări asupra sonorității în limba română* (p. 18) – nu sunt tonuri ci zgomote de fricțiune, care se deosebesc unele de altele prin aceleași variații ca la vocalele normale, în ce privește forma și volumul cavităților supraglotice.” Dar și prin aceeași poziție a limbii, trebuie precizat, căci, dacă la vocalele normale, cu tonuri, limba creează zonele formante, și la vocalele fără voce, sau surde, tot ea creează spectrele acustice definitorii pentru fiecare vocală în parte.

În același articol menționat mai sus, Andrei Avram spune că „vocalele surde” sunt destul de frecvente în limba română și că ele se întâlnesc mai des în silabele neaccentuate, mai ales finale. Tot Domnia Sa mai spune că asurzirea vocalelor finale este considerată de către Sextil Pușcariu „ceva specific românesc” și că „această afirmație se referă nu numai la asurzirea propriu-zisă ci și la amuțire, adică la transformarea vocalelor neaccentuate finale în sunete slab perceptibile de tipul lui [ʰ] final, sau la dispariția lor totală”. În virtutea acestui fapt, am putea folosi pentru [ʰ] final din cuvântul „lupi” denumirea de „vocală surdă”, alături de cea propusă de academicianul Al. Rosetti, respectiv „semivocală”, sau de *i dévocalisé asyllabique*, denumire pe care i-o dă Alf Lombard, toate aceste denumiri fiind mult mai potrivite decât termenii „semiconsoană” sau „consoană”, propuse de către alți lingviști. Și denumirea de „pseudo *i* final” dată de Emil Petrovici este pertinentă, căci, singura diferență dintre cele două foneme este lipsa sonorității în cazul lui [ʰ], care are drept efect o ușoară creștere a tensiunii în momentul pronunției; în rest, configurația aparatului filtrator dată de poziția limbii este aceeași ca la [i] sonor.

Pierderea sonorității la vocalele surde finale este motivată de către Andrei Avram printr-un fel de „acomodare” la pauza care urmează. Mai precis, coardele fonatoare intră în repaus înainte de a fi pronunțată ultima vocală a cuvântului. În opinia mea, asurzirea vocalei finale se produce și din cauza „contaminării” cu consoana precedentă, mai ales când această consoană este un sunet surd, cum este [p] din „lupi”, spre exemplu. De altfel, și Andrei Avram explică asurzirea vocalelor neurmărite de pauză prin poziția vocalei între două consoane surde, deci, prin influența consoanei precedente și a celei următoare.

Legat de asurzirea vocalelor finale și de faptul că ea reprezintă „ceva specific românesc” nu înțeleg de ce majoritatea profesorilor de vorbire din școlile de teatru de la noi insistă atât de mult pe accentuarea vocalelor finale, și mai cu seamă a consoanelor finale. Se fac exerciții de genul: „Am plecat pe-nserat spre-acel sat depărtat... etc.”, unde consoana [t] este exagerat de accentuată, chipurile pentru a se înțelege cuvântul spus. Însă, iată ce ne spune Andrei Avram în articolul menționat mai sus: „Suprimarea vocalei finale în *apă*, de exemplu, duce la apariția unui «cuvânt» inexistent în limbă, **dar posibilitatea de a înțelege altceva în loc de apă este, în parte, exclusă.** (sublinierea mea, S.C.)... Rostirea *acas* în loc de *acasă* se întâlnește foarte des (sau *odat* în loc de *odată*). În cazuri ca acestea se poate afirma că **vocala finală este redundantă; ea nu este necesară în comunicare, în sensul că prin omiterea ei mesajul transmis de vorbitor rămâne în esență complet sau, cel puțin, poate fi complet.**” (sublinierea mea, S.C.) Desigur că același lucru se întâmplă și în situația consoanelor finale, care devin redundante atunci când sonoritatea lor scade sub limita audibilității și perceptibilității. Căci nimeni nu va înțelege atunci când se va spune: „am pleca... pe-nsera... spre-acel sa... depărta...” altceva decât „am plecat pe-nserat spre-acel sat depărtat”. Bineînțeles că verbul „a pleca” are și forma condiționalului optativ: „am pleca dacă acest lucru ar fi posibil”, spre exemplu, însă cele două forme: perfectul compus și condiționalul optativ nu se pot confunda, atât datorită accentelor diferite pe care le au, adică, în timp ce la „am plecat”, accentul, sau intonația este coborâtoare, la forma „am pleca” ea este suitoare, cât și datorită contextului în care sunt spuse, astfel încât nu se creează niciun fel de confuzie în înțelegerea frazei exprimate. Asta nu înseamnă că eu pledez pentru anihilarea totală a consoanelor finale. Nicidecum! Spun doar că este inutil, obositor și supărător auzului ca ele să fie excesiv de tensionate. Intensitatea și durata lor trebuie să se încadreze în limitele normale ale unei perceptibilități clare și distincte. De altfel, în articolul menționat mai sus, Andrei Avram a demonstrat printr-o serie de experimente, pe care le voi prezenta mai jos, atunci când voi vorbi despre consoane, că în limitele cuprinse între aprox. 4ms. și 20ms. consoanele se aud și se pot distinge clar între ele. Așa că este de prisos să se depășească limita superioară de audibilitate. Exercițiile care accentuează consoanele finale, dar și pe cele inițiale sau din interiorul cuvintelor, se dovedesc a fi, practic, fără rost.

### Poziția limbii și configurația conductului faringo-nazo-buco-labial în pronunția normală a vocalelor din limba română



După cum am afirmat mai sus, cercetările au arătat că fiecare vocală are mai mult de 1 sau 2 tonuri caracteristice (note, rezonanțe caracteristice sau formați). Aceste note caracteristice sunt hotărâtoare întrucât formează rezonanța primară, sunetul propriu al cavității bucale care are forma potrivită pentru pronunțarea vocalei, formă care, după cum se poate observa din desenele de mai sus, este dată de poziția limbii și este diferită de la o vocală la alta. În afară de această rezonanță primară, mai există 3–4 rezonanțe secundare, care rezultă fie din deschiderea glotică, fie din schimbarea dimensiunilor volumelor rezonatoare din interiorul pavilionului, dar nu sunt în aceeași măsură caracteristice pentru timbrul vocalei.

În analiza acustică, majoritatea foneticienilor iau în considerare doar 3 formați care intră în componența fiecărei vocale, formații 1, 2 și 3. Însă timbrul unei vocale depinde în primul rând de cele două zone de formați, de jos (300–800 Hz) și de sus (800–2 500 Hz), respectiv de formații I și II (F I și F II). Acești formați sunt esențiali pentru recunoașterea vocalelor. Totodată, primii doi formați determină în principal inteligibilitatea vorbirii, în timp ce al treilea contribuie la calitatea sa.

Elementele care alcătuiesc vocala își pot modifica poziția într-o oarecare măsură, așa cum se întâmplă în „Metoda Gafton” unde rezonatorii se deplasează în față, către palatul anterior. Dar, chiar dacă se elimină unele

componente acustice, vocala va rămâne aceeași cât timp elementele ei caracteristice vor fi conservate, adică atât timp cât formanții **I** și **II** se mențin în limitele care definesc vocala respectivă. Și asta deoarece, după cum a arătat psihologul și filosoful german Carl Stumpf (1848–1936), remarcabil cercetător în domeniul psihologiei muzicii și a sunetelor, *le formant ne correspondait pas à un point fixe, à un nombre précis dans l'échelle tonale, et qu'il existait pour la production d'une voyelle donnée une bande sonore, un champ sonore, qui porte le nom de zone formantielle susceptible d'atteindre parfois plus de 1 000 vibrations. Si l'«a» est caractérisé par une zone de 600 à 850 v.d. à un son fondamental quelconque correspondra toujours un harmonique situé entre 600 et 850 v.d* (18) (vezi: J. Tarneaud, „Traité pratique de phonologie et de phoniatrie. La voix. La parole. Le chant” p. 10).

Valeriu Șuteu (n. 1928) – lingvist român, specializat în fonetică – a stabilit, prin cercetări experimentale, formanții vocalelor: [i], [e], [a], [o] și [u], și anume:

	<b>F I</b>	<b>F II</b>	<b>F III</b>
[i]	300	2 200	2 950
[e]	400	1 950	2 750
[a]	700	1 300	2 600
[o]	400	1 000	2 600
[u]	350	850	2 500

(vezi: *Observații asupra structurii acustice a vocalelor românești i, e, a, o și u*, p. 193).

Cu cât **F II** este mai apropiat de **F I**, vocala este mai gravă și cu cât **F II** este mai apropiat de **F III** și de ceilalți formanți mai înalți, vocala este mai acută.

După cum se poate observa, în cazul vocalelor [i] și [e], apropierea mai mare a lui **F II** de **F III** ne determină să le considerăm vocale acute, iar pe [o] și [u], datorită apropierii lui **F II** de **F I**, vocale grave. Vocala [a] se situează pe o poziție intermediară, dar, diferența dintre rapoartele celor trei formanți fiind mică, V. Șuteu o consideră, totuși, o vocală gravă.

Cercetând, la rândul său, vocalele românești [ă] și [î] din punct de vedere acustic, Andrei Avram stabilește următoarele valori formantice:

	<b>F I</b>	<b>F II</b>	<b>F III</b>
[ă]	496	1 479	2 746
[î]	332	1 587	2 567

(vezi: *Vocalele românești [ă] și [î] din punct de vedere acustic*).



În virtutea aceluiași principiu enunțat mai sus, respectiv al apropierii variabile dintre formanții 1, 2 și 3, Andrei Avram observă că vocala [ă] este mai gravă decât vocala [î], „ceea ce arată că la [ă] se produce o «masare» relativ mai mare a energiei în zona frecvențelor inferioare ale spectrului”.

Tot în același articol, Andrei Avram atrage atenția asupra unui aspect deosebit de important și anume: „Remarcăm (...), concordanța care există între caracterul relativ mai grav al lui [ă] în raport cu [î] și faptul că, după măsurătorile executate de acad. Al. Rosetti, depărtarea dintre partea anterioară a limbii și incisivii inferioari este mai mare la [ă] decât la [î]; așadar deosebirea de localizare pe axa «anterior» – «posterior» coincide cu deosebirea acustică pe axa «acut» – «grav», ([ă] este ceva mai grav decât [î]).”

Într-adevăr, poziția limbii, care include depărtarea ei mai mult sau mai puțin de palat și situarea ei mai aproape sau mai departe de vestibulul labial, determină atât valoarea formanților pentru fiecare vocală în parte, cât și caracterul lor mai acut sau mai grav. „Metoda Gafton”, folosind pentru toate vocalele o poziționare specifică a limbii, atât în sensul depărtării ei de palat cât și al apropierii mai mari de incisivii inferioari, reușește să păstreze parametrii acustici necesari pentru recunoașterea fiecărei vocale în parte, îmbogățindu-le în același timp atât cu armonici acute, cât și cu armonici grave. Altfel spus, reușește prin acțiuni directe asupra biomecanicii complexului muscular lingual să ofere fiecărui fonem vocalic, fără să-l deformeze, aceeași bogăție timbrală, manifestată prin strălucire, grosime și volum coloristic. Ea egalizează vocalele atât din punctul de vedere al optimei audibilități, cât și în ceea ce privește caracteristicile timbrale, conferind un plus de armonici acute vocalelor grave și agravându-le pe cele acute, în așa fel încât emisia verbo-vocală capătă nuanțele coloristice ale unei voci cu adevărat profesioniste.

### ***Vocala [e]***



Față de celelalte vocale românești, vocala [e] este cea mai anterioară, dacă se poate spune așa, situată chiar la deschiderea vestibulului labial, mai acută decât vocalele [a], [ă], [î], [o] și [u], și mai puțin acută față de vocala [i]. Vocala [e] se produce prin coborârea mușchiului lingual în așa fel încât rezonatorul anterior se lărgiște iar cel posterior se îngustează, în timp ce vârful limbii se sprijină pe incisivii inferiori.

În opinia lui Al. Rosetti, la [e] avem partea cea mai înaltă a boltei palatului. (vezi: *Curs de fonetică generală*, p. 103). Cât privește deschiderea buco-labială, vocala *e* este mai închisă decât [a], dar mai deschisă decât [i], fiind clasificată ca o vocală semiînchisă (semideschisă), deci ca o vocală medie, cu deschidere mijlocie, și având din punct de vedere acustic un caracter „compact difuz”.

Vocalele cu spectru „compact” se opun celor cu spectru „difuz” printr-o concentrare a energiei sonore în partea centrală a spectrului, deci prin apropierea frecvențelor celor doi formați, **F I** și **F II**. (vezi: Al. Graur. *Tratat de lingvistică generală*).

În urma cercetărilor bazate pe sinteză asupra vocalelor românești [i], [e], [a], [o] și [u], Valeriu Șuteu a constatat că cel mai „curat” [e] a fost considerat de către auditorii care au participat la experiment ca fiind cel al cărui **F I** are valoarea de 500 Hz, iar **F II** de 1 800 Hz. Totodată, „dintre stimulii produși, auditorii au recunoscut ca un [e] «corect» pe acela căruia îi este caracteristică o nuanță de deschidere(...) S-a semnalat că, mai ales generația tânără și mai ales la București, există tendința să se pronunțe un [e] cu un timbru deschis, distinct, în toate pozițiile” (vezi: Valeriu Șuteu, *Cercetări bazate pe sinteză asupra vocalelor românești: i, e, a, o și u*).

De asemenea, lucru demn de semnalat, V. Șuteu constată că, în urma valorilor date de analiza și sinteza lui [e] românesc, acest sunet este în general, față de alte limbi, mai grav, și că există o similitudine între [e] sintetic românesc și [e] dintr-o altă limbă romanică, spaniola spre exemplu, dar și cu [e] deschis din limbile franceză, engleză și germană. Dacă în alte limbi, engleza spre exemplu, diferența dintre două forme de [e] ([ɛ] și [æ]) este utilizată pentru a distinge cuvinte diferite („bed” și „bad”), cele două forme fiind considerate foneme diferite, iar în altele, spaniola spre exemplu, [ɛ] deschis și [e] închis sunt doar alofonele unui singur fonem, respectiv [e], limba română nu cunoaște decât un singur fonem [e], cel descris mai sus, cu o sonoritate deschisă, distinctă și clară.

Iată numai câteva dintre motivele pentru care „Metoda Gafton” începe studiul vocii și vorbirii de performanță cu vocala [e]. Această vocală are cele mai bune frecvențe pentru vocea în registrul 1, monofazat, și se pretează cel mai bine la penetranță.

Penetranța este dată de valoarea în produsul fiecărei vocale a armonicilor cuprinse între 2 500 și 3 500 de cicli (sau Hz) și reprezintă calitatea primordială a timbrului vocii de teatru. În lipsa ei vocea pare surdă și lipsită de portanță, adică de forța cu care aerul expirator asigură sustentanța unei sonore vocale în mediul înconjurător. Penetranța asigură vocii directivitatea spațială și satisface exigențele expresive ale multor roluri. Și trebuie subliniat faptul că transmisibilitatea, audibilitatea și inteligibilitatea mesajului verbo-vocal nu sunt asigurate de intensitatea globală a sonorului verbo-vocal, ci de repartitia sa spectrală în anumite benzi de frecvență pentru care auzul, prin funcția sa de cutie de rezonanță cu frecvență proprie în jur de 3 400–3 700 Hz, ridică intensitatea sonorului cuprins în banda de frecvență de 2–5 KHz. (De remarcat corespondența care există între zona sensibilității maxime a auzului – 3 700 Hz – și penetranța vocii). Așa că, este inutil să ceri studenților de la actorie să vorbească mai tare pentru a se înțelege ceea ce spun. Atâta timp cât vocile lor nu vor avea penetranță, efortul va fi zadarnic și foarte obositor.

Vocala [e] permite obținerea penetranței mult mai ușor și mult mai repede, atât datorită configurației speciale pe care conductul și limba o au la această vocală, cât și faptului că este situată chiar la deschiderea vestibulului labial. Vocala [e] facilitează ridicarea tonusului de unire al coardelor fonatoare și durata acestui tonus, fapt ce duce la amplificarea armonicilor aflate peste frecvența de tăiere a pavilionului (2 500 c/s), creând posibilitatea intensificării lor înspre 3 500 c/s și chiar mai mult. Ea conduce întreaga emisie sonoră înspre „punctul lui Mauran”\*, zona de maximă rezonanță a regiunii palatal anterioră. În plus de asta, deschiderea medie a acestei vocale permite neutralizarea musculaturii mimice.

---

\* Jean Mauran, bariton la Opera din Paris, a descoperit în 1924, prin observarea pe el însuși, că în timpul emisiunilor vocale corespunzătoare unor sunete de mare putere, sensibilitățile interoceptive palatale percepute în cavitatea bucală prezintă, oricare ar fi vocala emisă și frecvența de emisie, un maximum de intensitate într-un punct fix al regiunii palatale anterioră, înapoia incisivilor superiori, punct denumit de către R. Husson în *Vocea cântată*, „punctul lui Mauran”. Din această constatare, J. Mauran și-a alcătuit o adevărată metodă pedagogică de educare a vocii cântate, metodă ce dirijează emisiunea către o tehnică vocală cu puternică impedanță reînnoasă (vezi: R. Husson, *Vocea cântată*, p. 205). Este și premisa de la care pornește „Metoda Gafton” de educare verbo-vocală. Această metodă urmărește, pe lângă asigurarea unei sănătăți depline a cântărețului sau vorbitorului, și buna directivitate, audibilitate și perceptibilitate a mesajului verbo-vocal în sala de spectacol, concomitent cu o creștere a impedanței reînnoarse pe laringe, impedanță care determină o funcționare optimă a aparatului fonator.

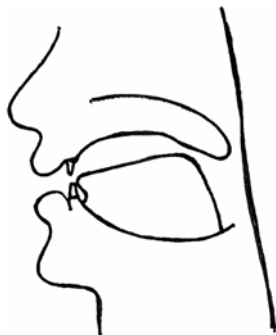
În „Metoda Gafton” pronunția vocalei [e] presupune un sprijin mai accentuat al vârfului limbii la baza incisivilor inferiori, concomitent cu avansarea marginilor limbii spre partea anterioară a conductului faringo-nazo-buco-labial, spre deschiderea labială. Presupune, de asemenea, ușoara deplasare înaintea maxilarului inferior și tensionarea mușchiului genio-glos, concomitent cu relaxarea părții posterioare a limbii și cu depărtarea ei de palat. Tensionarea genio-glosului, mai precis a fasciculelor sale anterioare și mediane, va produce adâncirea „șanțului” median al limbii.

### **Poziția limbii și configurația conductului faringo-nazo-buco-labial în rostirea vocalei [e] după „Metoda Gafton”**



În „Metoda Gafton” vocala [e] reprezintă baza de emisie pentru celelalte vocale, suportul lor de sprijin. Prin intermediul ei vocalele mediale și cele velare vor fi deplasate în regiunea palatal anterioară. Prin combinații cu vocala [e] și prin poziționarea limbii cât mai aproape de forma pe care o are pentru pronunția [e]-ului în „Metoda Gafton”, și celelalte vocale se vor „metaliza”, adică vor căpăta penetranță și vor avea o mai bună audibilitate și transmisibilitate în sala de spectacol, întrucât, după cum susține N. S. Troubetzkoy în „Principes de phonologie” (p. 100.), *les «voyelles antérieures» présentent un renforcement des tons partiels les plus élevés et un affaiblissement des tons partiels les plus bas, tandis qu'à l'inverse dans les «voyelles postérieures» les tons partiels les plus élevés sont affaiblis.* (19) Vocalele „închise” se vor „deschide”, mă refer la deschiderea buco-labială, iar cele grave își vor îmbogăți timbrul cu armonici acute, esențiale în perceptibilitatea și inteligibilitatea enunțului verbo-vocal.

## Vocala [î (â)]



În lucrarea *Despre sistemul fonologic al limbii române* (p. 22), academicianul Al. Rosetti amintește faptul că vocala *î (â)* – vocală specifică limbii române alături de vocala *ă* –, a apărut în contextul fonic alcătuit din *ă* accentuat urmat de *n*, și că *î* românesc a fost comparat cu *î* (notat *y*) rusesc și cu *î* (notat *i*) din turca otomană, dar că este mai puțin închis și mai puțin posterior decât aceste timbruri vocalice; iar în articolul *Despre românescul «ă»* (pp. 119–120) subliniază faptul că „tratamentul «î» urmează după «ă» potrivit tendinței de închidere a timbrului vocalice, caracteristică evoluției latinei orientale, devenită mai târziu limba română”. Cu alte cuvinte, vocala de timbru [î] a apărut după vocala de timbru [ă], lucru confirmat și de către Andrei Avram în *Grafiă chirilică și problema opoziției /ă/: /î/ în dacoromâna din sec. al XVII-lea și al XVIII-lea*.

Examinând modul în care sunt folosite în 12 texte din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea literele chirilice **Ъ** și **Ж**, pentru a se nota segmentele fonologice corespunzătoare fonemelor [ă] și [î] din româna literară actuală, Andrei Avram ajunge la concluzia că textele cercetate reflectă două tipuri de graiuri: în unele există opoziția *ă – î*, începând cel mai târziu de pe la jumătatea secolului al XVII-lea, iar în alte graiuri se menține un stadiu mai vechi de evoluție caracterizat prin inexistența opoziției în discuție. Mai precis, în perioada începuturilor scrisului românesc *ă* și *î* notau unul și același fonem, respectiv *ă*. La un moment dat fonemul *ă* s-a scindat în 2 unități: *ă* și *î*. La sfârșitul articolului mai sus menționat, Andrei Avram concluzionează că opoziția *ă – î* s-a constituit în unele graiuri dacoromâne cel mai târziu spre sfârșitul primei jumătăți a secolului al XVII-lea.

În opinia lui Ion Coteanu, însă, această scindare a vocalelor [ă] și [î] s-a produs mai devreme, în secolul al XVI-lea [vezi: *Structura și evoluția limbii române (de la origini până la 1860)*, p. 90].

În sistemul fonologic al limbii române, vocala [î (â)] este un fonem autonom. Chiar dacă în opinia lui Emil Petrovici vocala [î] este o vocală nazală cu funcție consonantică, nu trebuie uitat faptul că ea reprezintă principala vocală de sprijin în cazul consoanelor fone, vocală în lipsa căreia aceste consoane nici n-ar exista, căci tocmai adăugarea elementului sonor le configurează și le transformă în foneme unice, distincte de perechile lor afone.

După Clement Mârza (vezi: *Fonetica*, în *Limba română contemporană*, Vol. 1, p. 45) „această vocală face parte din categoria aceloră fără o calitate clară și bine definită (culoare). [î] este un sunet «obscur», format prin situarea limbii într-o poziție vocalică intermediară, poziție în care mușchiul lingual nu este ridicat în mod pronunțat în partea posterioară sau anterioară și nici prea coborât; el este inclus, ca și ə, sunetelor de tip neutral sau de tip *schwa*”.

Alf Lombard (1902–1996) – lingvist francez, specialist în limbile romanice –, dă o descriere justă a poziției limbii în momentul pronunțării vocalei [î] într-o lucrare remarcabilă intitulată „La prononciation du roumain” (p. 124): *...la partie centrale de la langue, c'est-à-dire la partie qu'on a en vue lorsqu'on parle du point d'articulation d'une voyelle, est retirée vers la région vélaire, non loin de u, tandis que la pointe et la racine se comportent à peu près comme pour i. Cette position mixte expliquerait aussi cette tension spéciale des muscles, que certains ont cru observer en articulant î.* (20)

În cadrul simbolismului fonetic această poziționare a limbii, precum și valorile formantice, mai precis, apropierea care există între **F I** = 332 Hz și **F II** = 1 587 Hz ne arată că vocala [î] este o vocală gravă, difuză, mai închisă decât [ă], și că se situează, alături de vocalele [o] și [u], printre vocalele „întunecate” ale limbii române. Această situație face ca sonoritatea vocalei [î] să fie lipsită de strălucire și portanță.

Fără penetranță vocalele „întunecate” nu pot fi auzite în sala de spectacol. De aceea se impune, în mod firesc, deplasarea lor spre partea anterioară a pavilionului de rezonanță și combinarea lor cu vocalele mai deschise, mai penetrante, care să le confere audibilitate și perceptibilitate. Și cea mai potrivită combinație pe care o poate face vocala [î] pentru a căpăta penetranță și pentru a-și deplasa locul de pronunție mai în față, este cu vocala [e]. Emisia [î]-ului pe poziția [e]-ului va depărta limba de palat, va crea o deschidere buco-labială mai mare și va deplasa rezonatorii către palatul anterior, astfel încât sonoritatea acestei vocale va fi mai bine auzită și va avea o directivitate mult mai bună către auditor, fără însă a i se altera caracterul, deci fără a i se elimina caracteristicile esențiale. Va fi un [î] emis

pe o nouă bază articulatorie și de pronunție, în care specificitatea nu i se va modifica; [î]-ul va rămâne în continuare o vocală „întunecată”, dar de o „întunecime strălucitoare”, adică va avea portanță și inteligibilitate.

### **Poziția limbii și configurația conductului faringo-nazo-buco-labial în rostirea vocalei [î (â)] după „Metoda Gafton”**



Este procedeul pe care „Metoda Gafton” îl folosește și pentru celelalte vocale „întunecate”, respectiv [o] și [u], pentru a le egaliza din punctul de vedere al unei optime audibilități. El constă în trecerea de la [e] la [î], [o] sau [u] prin *schwa*, prin acea vocalitate neutră, specifică tranzițiilor, care păstrează articulația pe loc, realizând astfel o sonoritate continuă între [e] și vocala către care se face trecerea. Acest procedeu permite ca vocalele mediale și velare să fie „trase” în față, în zona palatului anterior. El se poate realiza dacă, în cazul în care ne ocupăm, spre exemplu, de vocala [î], se gândește și [e] și [î] în același timp, astfel încât produsul sonor să fie un amestec alcătuit din cele două vocale. Odată sesizată deplasarea lui [î] în zona alveolară, se poate gândi și pronunța [î] „curat”, corect, pentru a-i conferi în emisie toate caracteristicile care-l disting de celelalte vocale. Se creează astfel un nou loc de pronunție a vocalei [î], o nouă variantă pozițională, de fapt, mai pe înțeles, un alofon al lui [î] care nu schimbă deloc înțelesul cuvântului în care este folosit ci, dimpotrivă, face ca acel cuvânt să devină mai clar, mai sonor, mai inteligibil.

Așa cum am afirmat mai sus, și cum voi demonstra în continuare, vocalele din „Metoda Gafton”, prin schimbarea locului de pronunție, devin alofonele vocalelor inițiale, adică variante poziționale ale acestora care satisfac exigențele de audibilitate, transmisibilitate și inteligibilitate ale mesajului verbo-vocal emis.